

Теоретичний матеріал « Розкласти по полицках»

Складнопідрядні речення з кількома підрядними частинами.

Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами

Наші мови – це наше відображення, і якщо ви говорите мені,
що наша мова занадто бідна,
щоб точно висловити найкращі думки,
тоді вже скажіть:
що швидше ми зникнемо з лиця землі, то краще.

Магатма Ганді

Складнопідрядні речення з кількома підрядними поділяють
на чотири різновиди:

- складнопідрядні з **однорідною супідрядністю**;
- складнопідрядні з **неоднорідною супідрядністю**;
- складнопідрядні з **послідовною підрядністю**;
- складнопідрядні **мішаного типу**.

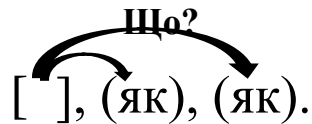
Супідрядність — це вид підпорядкування, коли підрядні частини (дві й більше) безпосередньо залежать від **тієї самої головної** частини. Супідрядність буває **однорідна** й **неоднорідна**.

Однорідна супідрядність

У складнопідрядному реченні з **однорідною супідрядністю** два і більше підрядних **одного виду однаково** залежать від **того самого слова** головного речення і відповідають на одне питання.

Наприклад:

Розкажи, як за горою сонечко сідає, як у Дніпра веселочка воду позичає
(Т. Шевченко).

У цьому реченні **дві підрядні з'ясувальні** частини стосуються дієслова-присудка **розкажи** в головній частині.

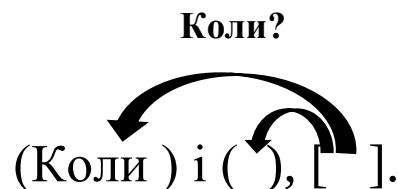
Між підрядними однорідними частинами, з'єднаними одиничним сурядним сполучником **чи, або, та** (в значенні **і, і(й)**), кома не ставиться.

Наприклад:

1. Прошло немало років, як погас вогонь війни і вичахли гармати(Д. Луценко).

2. Коли землероби обсіювались і наставало більше вільного часу, слов'яни справляли свято на честь Лада(Я. Головацький).

Підрядні частини в **однорідних** супідрядних реченнях можуть приєднуватися до головної частини за допомогою **однакових сполучників**, що повторюються. Проте зустрічається вживання й **різних сполучників**, але

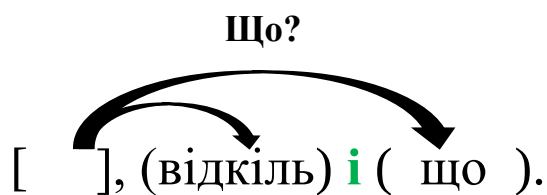
підрядні частини відповідатимуть на **однакові** питання й пояснюватимуть головну частину чи її член в одному плані, в одному відношенні.

Повторюваний підрядний сполучник, що приєднує першу підрядну частину, перед іншими підрядними частинами може опускатись, а зв'язок між підрядними частинами в таких випадках виражається або за допомогою сполучників сурядності, або безсполучниково: *Минули тії часи, коли в грізній Січі гарцювало тут славне козацтво і земля дрижала під копитами коней* (М. Олійник).

Сурядний зв'язок між однорідними супідрядними реченнями нерідко виявляється в тому, що поряд із сполучником підрядності вживається сполучник сурядності:

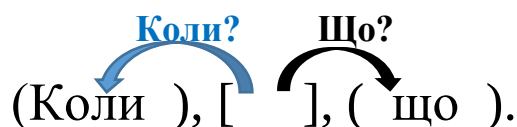
Забула, мабуть, доля злая, відкіль наш рід і що за птиці ми (Леонід Глібов).

Неоднорідна супідрядність

У складнопідрядному реченні з **неоднорідною супідрядністю** два чи більше **підрядних по-різному** залежать від головного речення (відповідають на **різні питання**, відносяться до **різних слів** головного речення).

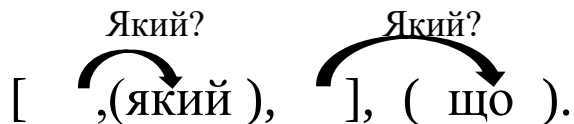
1. Коли пісні мого краю плывуть у рідних голосах, мені здається, що збираю цілющі трави я в лугах (М. Рильський).

(1-ше речення — підрядне часу, 2-ге речення — головне, 3-тє речення — підрядне з'ясувальне).

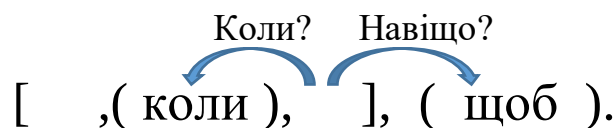
Неоднорідна супірядність, при якій підрядні частини **пояснюють різні члени головної** частини, називається **різночленною**:

Найголовнішою темою нових творів М. Рильського, який чуйно прислухається до настроїв, дум і почуттів людей, є тема боротьби за мир, що за післявоєнні роки охопила всіх трудящих людей світу (О. Білецький).

Неоднорідна супірядність може бути й **одночленною** — тоді, коли дві й більше підрядних частин пояснюють те ж **саме слово головної** або й усю головну частину, відповідаючи на **різні питання**:

Донеччино моя... Ти з піснею мене, коли гули гармати, послала, щоб тебе прославив я в піснях (В. Сосюра).

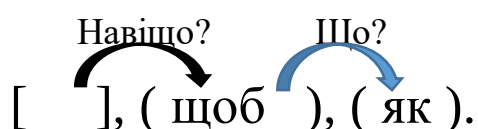
Послідовна підрядність

У складнопідрядному реченні з **послідовою підрядністю** перше підрядне залежить від головного, друге — від першого, третє — від другого.

Ці підрядні мають назву підрядні першого ступеня, підрядні другого ступеня.

Наприклад:

Епохо, дай мені завзяття на кожен день, на кожну мить, щоб міг нащадкам розказати я про те, як ми навчались жити (М. Сингаївський).

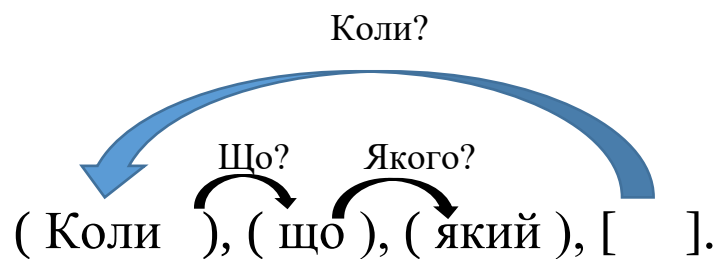

Кожна підрядна частина стосовно наступної підрядної виступає в ролі головної, й усі вони становлять своєрідний блок підрядних частин.

Отже, при послідовному підпорядкуванні існує ланцюгова залежність підрядних частин.

Найпоширенішим різновидом складнопідрядних речень з послідовною підрядністю є такі, в яких першою виступає головна частина, а далі послідовно розміщуються підрядні частини.

У мовленні вживаються й інші різновиди: ланцюг підрядних частин передують головній частині: *Коли в один прекрасний день помічаєш, що якась частина твоїх надій раптом проростає в душі твого сина, який з власних порухів стає близьким тобі в твоєму ремеслі, — серце виповнюється невимовною радістю* (В. Сухомлинський).

Мішаний тип

У складнопідрядному реченні **мішаного типу** поряд наявна **однорідна**, **неоднорідна** супідрядність, **послідовна** підрядність.

Наприклад:

Зайві слова з'являються в мові тоді, коли те, про що ми говоримо, ще не до кінця нами осмислено, коли предмет розмови знайомий нам мало, бо ми не маємо часу замислитись над тим, що ми говоримо або пишемо (А. Коваль).

[...], (коли..., (про що...)...), (коли...), (бо...), (що...).

Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними

Між **однорідними** підрядними частинами, не з'єднаними сполучниками сурядності, кома ставиться:

Вони любили цей каштан, коли він тільки починав оживати після зими, коли засвічував блідорожеві свічки, коли виблискував проти скупого осіннього сонця золотом (З журналу).

Між **однорідними** підрядними частинами, з'єднаними одиничними єднальними чи розділовими сполучниками сурядності, кома не ставиться:

Дерева можна обрізувати, коли ще сплять соки або коли вже виросте листя (З журналу).

Між підрядними частинами складнопідрядного речення, не з'єднаними між собою сполучником сурядності, може ставитися крапка з комою:

Люблю кмітити, як на постатях лягає жень кожного женця під серпами, неначе стерня застеляється жовтими хустками; як під косами лягають обважнілі од зерна колоски; як покоси вкривають рядочками жовту стерню (І. Нечуй-Левицький)

При збігові двох підрядних сполучників перед другим із них кома не ставиться тоді, коли в наступній підрядній частині наявні співвідносні слова **то, так**:
Голова видалась неймовірно важкою бо коли захотів озирнутися то йому було несила повернути її (М. Рибак)

Якщо підрядні **однорідні** речення поширені і не з'єднані між собою сурядними сполучниками, то вони можуть відокремлюватися одне від одного крапкою з комою (*Андрій любив дивитися, як берези, прокидаючись навесні, починають ворухити в повітрі голим віттям; як вони простягають до вікон гілки, густо запушілі памороззю, і гойдають на них червоногрудих снігурів* (М. Бубеннов)).

При **неоднорідній** підрядності кожна підрядна частина відокремлюється від головної за загальними правилами. Так само при послідовній підрядності кожна наступна підрядна відокремлюється від попередньої (*Розповідають легенди, **що** колись у давнину тут, **де** тепер розкинулось її рідне село Крукове, була поліська рівнина, **на якій** гуляли вітри* (В. Качкан)).